

TỐI ƯU CHI PHÍ THUẾ - THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP CHO CÁC DOANH NGHIỆP

Ths. Dương Thị Thanh Hiền

Ths. Võ Hồng Hạnh

Khoa Kế toán – Đại học Duy Tân

Doanh nghiệp là nguồn đóng góp cho nhà nước dưới hình thức nộp thuế. Vấn đề là làm thế nào để doanh nghiệp nắm và thực thi tốt nghĩa vụ nộp thuế cho nhà nước là vấn đề được Nhà nước và cơ quan thuế quan tâm. Vậy làm thế nào để tối ưu hóa số thuế phải nộp mà vẫn tuân thủ đúng theo các quy định của cơ quan thuế? Hiện nay thực trạng trốn thuế, tránh thuế và lập kế hoạch thuế diễn ra rất nhiều và phức tạp. Thực tế, ranh giới giữa ba thuật ngữ này cũng không thực sự rõ ràng. Tuy nhiên, nếu như vận dụng không tốt, chúng ta có thể vi phạm pháp luật mà không biết. Bài viết bàn về việc tối ưu chi phí thuế và giải pháp giúp DN tuân thủ các quy định pháp luật hiện hành về thuế.

1. Tối ưu chi phí thuế

Tối ưu hóa chi phí thuế để đảm bảo mục tiêu tối đa hóa lợi nhuận được doanh nghiệp trong khu vực kinh tế tư nhân ngày một quan tâm. Việc có cách hiểu đúng từ cả Chính phủ và doanh nghiệp sẽ tạo ra những hành động tích cực, từ đó, trợ giúp doanh nghiệp cắt giảm chi phí một cách hiệu quả, đồng thời thúc đẩy kinh tế tư nhân phát triển theo đúng chủ trương, chính sách mà Đảng và Chính phủ đã đề ra.

Trên thực tế, thuế hay tiết kiệm chi phí thuế luôn là mối quan tâm hàng đầu đối với các doanh nghiệp, ngoài các doanh nghiệp lớn, thì nó cũng đặc biệt quan trọng đối với doanh nghiệp khởi nghiệp, doanh nghiệp nhỏ và vừa. Đối với các doanh nghiệp này, không chỉ là việc có thể tồn tại và tăng doanh thu mới là một trong những ưu tiên hàng đầu, khi doanh nghiệp tăng trưởng đến một giai đoạn nhất định, những người chủ doanh nghiệp thường xuất hiện 2 luồng quan điểm: hoặc tối ưu hóa chi phí thuế bằng mọi giá, kể cả việc trốn thuế, hoặc tối ưu hóa chi phí thuế trên cơ sở tuân thủ pháp luật.

Việc tối ưu hóa chi phí (gồm chi phí thuế mà vẫn đảm bảo tuân thủ pháp luật) nhằm giúp doanh nghiệp có lợi nhuận cao và phát triển bền vững, luôn là quyền lợi chính đáng của doanh nghiệp. Đây là xu thế tất yếu và ngày càng được doanh nghiệp Việt Nam quan tâm, đặc biệt trong bối cảnh Chính phủ đang đồng hành và quyết tâm thực hiện nhiều biện pháp hỗ trợ doanh nghiệp.

Hiểu một cách đơn giản, tối ưu hóa chi phí thuế là việc doanh nghiệp vận dụng quy định pháp luật kết hợp với việc lập chiến lược dài hạn về thuế và đặc thù ngành kinh doanh nhằm giảm

thiểu chi phí thuế một cách hợp pháp, trong khuôn khổ hệ thống pháp luật kinh tế. Trong khi đó, hành vi trốn thuế là đi ngược lại nguyên tắc này. Lúc này, doanh nghiệp sẵn sàng thực hiện nhiều biện pháp để giảm tối đa chi phí thuế, kể cả hành vi trái pháp luật như lập báo cáo tài chính, báo cáo thuế không trung thực.

2. Thực trạng tối ưu hóa chi phí thuế hiện nay tại các doanh nghiệp

“Thuế vừa là chi phí, vừa là pháp luật”. Theo thống kê có tới 80% chủ Doanh nghiệp không nắm bắt được thuế, quy chuẩn hồ sơ chứng từ, nghiệm thu công việc kế toán,... dẫn tới mức phạt có thể lên tới tiền tỷ, và người đền bù thiệt hại chính là chủ doanh nghiệp. Có thể nói, không giám đốc nào lại không có những nỗi lo và bức xúc về thuế. Vì thuế liên quan đến 2 vấn đề mang tính sống còn của doanh nghiệp, đó là “Tiết kiệm chi phí” và “tuân thủ pháp luật”.

Việc doanh nghiệp muốn tối ưu hóa chi phí thuế biến thành hành vi trốn thuế xảy ra ở hầu hết các nước trên thế giới, Việt Nam không phải là ngoại lệ. Một số biện pháp điển hình mà doanh nghiệp thường sử dụng để trốn thuế có thể kể đến như: kê khai thuế không đầy đủ với sự giúp sức của hai hay thậm chí là nhiều hệ thống sổ sách; mua bán khống, sử dụng hóa đơn bất hợp pháp để ghi nhận tăng chi phí đầu vào; kê khai thiếu thu nhập chịu thuế; đưa các khoản chi phí cá nhân vào chi phí được trừ của doanh nghiệp.

Trốn thuế là việc thực hiện những phương pháp mà pháp luật không cho phép nhằm làm giảm số tiền thuế phải nộp. Và hiển nhiên việc trốn thuế là phi pháp và có thể bị kết án vi phạm pháp luật. Một số thực trạng liên quan đến trốn thuế hiện nay của các doanh nghiệp như:

Giấu doanh thu, xuất hoá đơn các liên có giá trị khác nhau, xuất hóa đơn thấp hơn giá thực tế: Mặc dù các giao dịch mua bán có giá trị từ 200.000 đồng thì người bán phải xuất hóa đơn cho người mua. Nhưng thực tế, với những người mua không yêu cầu hóa đơn, người bán sẽ cố tình không xuất hóa đơn để trốn doanh thu. Như vậy, thuế GTGT và thuế TNDN phải nộp sẽ giảm. Hệ quả của trường hợp này là hàng tồn kho ảo và kế toán lại chặt vật xử lý xuất từ mã này sang mã kia, hay tạo thủ tục thanh lý, hủy hàng giả tạo. Ở khâu sản xuất, đặc biệt là **DN** sản xuất theo đơn hàng, định mức không cố định mà thay đổi tùy quy cách sản phẩm, **DN** thường lập định mức tiêu hao báo thuế cao hơn thực tế. Hệ quả là số lượng sản xuất báo thuế sẽ nhỏ hơn thực tế và kết quả là số lượng sản phẩm trên hoá đơn bán ra thấp hơn thực tế. Doanh nghiệp dễ dàng để ngoài sổ bởi rất nhiều người tiêu dùng không cần hoá đơn.

Gửi giá: Mua hàng giá thấp nhưng yêu cầu người bán viết trong hoá đơn giá cao hơn. Đây là phương thức hay giúp DN lách luật và nâng giá thành dễ nhất. Với việc làm này, bên mua sẽ tăng thuế GTGT được khấu trừ/ giảm thuế GTGT phải nộp, giảm thuế thu nhập doanh nghiệp.

Vẽ nhiều chi phí nhưng thực tế không có: Thực tế DN không có phát sinh các nghiệp vụ này nhưng để trốn thuế, kế toán đã tự tạo ra chứng từ, đi mua chứng từ ngoài để hợp pháp hóa, ghi không sổ sách, giả mạo chữ ký, hợp đồng,... Như vậy, DN không những giảm được TNDN mà còn giảm GTGT thông qua việc khấu trừ không thuế GTGT đầu vào.

Đẩy chi phí nhân công lên cao: Những DN sử dụng nhiều lao động như xây lắp, may mặc..., tình trạng này là phổ biến. DN sẽ tạo bảng chấm công, bảng lương không, hợp đồng không nhằm tăng chi phí.

Hạch toán và kê khai sai quy định của luật thuế và luật kế toán: Kế toán có thể hạch toán giảm trừ doanh thu thông qua các hình thức giảm giá, chiết khấu không đúng quy định... Không ghi chép trong sổ kế toán các khoản thu liên quan đến việc xác nhận số tiền thuế phải nộp, không kê khai, kê khai sai, không trung thực làm giảm số thuế phải nộp hoặc tăng số tiền thuế được hoàn, miễn, giảm. Với bên mua, số lượng thực nhập > số lượng chứng từ, với bên bán, số lượng thực bán > số lượng trên hoá đơn, cả 2 bên sẽ giảm được thuế GTGT và thuế TNDN do để ngoài sổ không kê khai, chỉ cần hợp lệ chứng từ ở khâu sản xuất và khâu mua (bên bán), khâu bán lẻ (bên mua) như xuất bán cho khách lẻ, bán hoá đơn cho doanh nghiệp thiếu đầu vào cân cân đối.

Thành lập công ty “ma”: Công ty “ma” được thành lập chỉ nhằm mục đích đủ điều kiện để được phát hành hoá đơn, từ đó bán hoá đơn cho các đối tượng khác hoặc trung gian lập hoá đơn mua bán không, lập hồ sơ giả mạo để xin hoàn thuế.

Người nộp thuế đang trong quá trình xin tạm ngừng kinh doanh nhưng thực tế vẫn đang thực hiện sản xuất kinh doanh: Đó là hành vi trốn thuế.

Tránh thuế là việc sử dụng những phương thức có trong khuôn khổ cho phép của pháp luật nhằm làm giảm thiểu chi phí thuế cho doanh nghiệp. Ví dụ: việc vận dụng các chính sách ưu đãi thuế hay áp dụng những khoảng trống mà pháp luật chưa quy định để thực hiện các giao dịch. Điều này hết sức thận trọng vì sai một ly đi một dặm, có thể từ việc tránh thuế sang trốn thuế sai pháp luật. Trong khi “trốn thuế” là hành vi vi phạm pháp luật và có thể bị xử phạt vi phạm hành chính hay bị truy cứu trách nhiệm hình sự. Thì “tránh thuế” lại là hợp pháp vì nó là cách kết hợp pháp luật thuế và vận dụng tốt các kỹ thuật thuế để giảm thiểu các khoản thuế phải đóng. Một số cách tránh thuế có thể kể đến như:

Đăng ký trích khấu hao nhanh tài sản cố định: Đăng ký trích khấu hao nhanh tài sản cố định trong trường hợp doanh nghiệp dự kiến có lãi nhiều hay ngược lại đăng ký trích khấu hao chậm nếu đang trong thời gian được ưu đãi miễn giảm thuế TNDN. Việc khấu hao nhanh hay không không phải do chủ quan chúng ta xác định mà phải dựa trên chuẩn mực kế toán và đặc thù tài sản.

Đăng ký chuyển lỗ trong vòng 05 năm: Đăng ký chuyển lỗ trong vòng 05 năm vào những năm tài chính mà doanh nghiệp dự kiến sẽ có lãi lớn để dùng số lỗ đó giảm thu nhập chịu thuế;

Tránh thuế Nhập khẩu: Nhập khẩu hàng hóa có xuất xứ từ những nước có ký các hiệp định về ưu đãi thuế quan với Việt Nam. Ví dụ: Hiệp định về chương trình ưu đãi thuế quan có hiệu lực chung của các nước Asean-CEPT để được hưởng mức thuế suất thấp.

Mua trước hay mua sau một mốc thời gian quan trọng nhất định đối với một số loại hàng hóa hay dịch vụ để tránh thuế trước bạ: Với việc “chạy thuế”, tức là mua trước hay mua sau một mốc thời gian quan trọng nhất định đối với một số loại hàng hóa hay dịch vụ (ví dụ như thời điểm 31/12/2009 đối với xe hơi) để tận dụng việc tăng hay giảm của mức thuế trước bạ dành cho loại hàng hóa hay dịch vụ đó.

Tránh thuế TNCN bằng cách chọn đối tượng nộp thuế: Là vợ hoặc chồng tùy theo thu nhập cao thấp của từng người trong việc kê khai giảm trừ gia cảnh đối với số người phụ thuộc trong gia đình nhằm mục đích giảm số thuế phải trả,...

3. Giải pháp cho các doanh nghiệp

Doanh nghiệp luôn muốn làm giảm các chi phí và tăng lợi nhuận nhưng khi làm các nghĩa vụ về thuế thì doanh nghiệp lại luôn muốn làm tăng các khoản chi phí để làm sao cho không phải nộp thuế hay làm sao cho số thuế phải nộp là ít nhất. Tuy nhiên để thực hiện được mục tiêu này, các DN cần có những giải pháp và chính sách cụ thể:

Am hiểu pháp luật: Để tối ưu thuế, việc đầu tiên là các doanh nghiệp phải am hiểu pháp luật, đặc biệt là luật thuế để vận dụng phù hợp và có lợi những quy định pháp luật hiện hành, kiểm soát chi phí thuế trong vòng khuôn khổ của pháp luật.

Xây dựng hệ thống quản trị vận hành bài bản, tổ chức tốt công tác kế toán thuế để làm tốt/ ngăn ngừa rủi ro ngay từ đầu,...

Xác định rõ các bước cần thiết khi tiến hành cắt giảm chi phí. Để nâng cao hiệu quả quản lý, giảm chi phí trong hoạt động sản xuất kinh doanh nhưng vẫn đảm bảo được các hiệu quả đặt ra, mỗi DN phải đưa ra được các biện pháp giảm chi phí, cách thức quản lý và kiểm soát cho phí tốt nhất. Bất kỳ DN nào khi hoạt động đều phát sinh chi phí, đối với nhà quản lý thì vấn đề kiểm soát được các chi phí là mối quan tâm hàng đầu. Kiểm soát được chi phí sẽ nâng cao hiệu quả chi tiêu, từ đó sẽ làm tăng lợi nhuận của DN.

Xây dựng hệ thống tổ chức và cơ chế phối hợp công việc giữa các phòng ban bộ phận trong công ty. Nếu muốn có số liệu tài chính kế toán tốt thì chỉ riêng bộ phận kế toán không đủ sức làm được mà cần sự hợp sức đồng bộ giữa các phòng ban và từ chính chủ doanh nghiệp.

Xây dựng quy trình phối hợp giữa các phòng ban: Để phối hợp với các phòng ban một cách trơn tru thì nhất định phải xây dựng hệ thống quy trình, quy chuẩn, định mức, biểu mẫu kế toán thuế và kiện toàn hoàn thiện hồ sơ kế toán thuế nhằm tính đúng, tính đủ, đồng thời là cơ sở giải trình cho các khoản mục chi phí: giá vốn, bán hàng, quản lý, chi phí khác,... chi tiết đến từng khoản mục, không ngoại trừ các chi phí trước thành lập, chi phí góp vốn bằng tài sản, các khoản dự phòng, trích trước, khuyến mại, quà tặng, ...

Lập kế hoạch tài chính: Để đưa ra kế hoạch thuế (Doanh thu – chi phí – lợi nhuận thuế) tương ứng, kiểm soát kế hoạch thuế định kỳ hàng quý/ năm, bạn nên lập kế hoạch tài chính – kinh doanh – dòng tiền trước ngày 25/12 hàng năm.

Xây dựng những điều kiện thích hợp cho việc cắt giảm chi phí hiện tại: DN nên xây dựng hệ thống báo cáo tài chính có trọng điểm, qua đó cung cấp các chi tiết về những khu vực chi phí cụ thể trong từng bộ phận DN và có giải pháp ngăn ngừa việc chi tiêu không đúng chỗ. Xây dựng các nhóm “chi phí trung tâm”. Nhóm các chi phí này bao gồm cả các chi phí cho hoạt động chức năng chủ chốt lẫn các hoạt động kinh doanh quan trọng. Mục đích của việc này nhằm quản lý tốt hơn các chi phí quan trọng và để nhận ra những khoản ngân sách có thể tiết kiệm được hiệu quả hơn nữa nhưng vẫn đảm bảo được những mục tiêu cơ bản và qua đó tạo điều kiện thuận lợi cho mọi hoạt động kinh doanh trong DN.

Lập kế hoạch thuế: Khái niệm này thể hiện một tư duy mang tầm chiến lược. Đó là việc tối ưu số thuế phải nộp trong khuôn khổ của pháp luật. Cần phân biệt việc tối ưu số thuế phải nộp chứ không phải là giảm thiểu: Giảm thiểu là việc giảm số thuế phải nộp nhưng có thể dẫn theo việc làm tăng một số khoản chi phí khác hoặc giảm thu nhập; Tối ưu hóa tức là giảm mức thuế là tương đối so với việc giảm thu nhập hoặc tăng một số chi phí khác. Nói cách khác, có thể chấp nhận tăng mức thuế phải nộp nếu thuế thấp hơn mức độ tăng của thu nhập. Để làm được điều này đòi hỏi người lập kế hoạch phải có được tầm nhìn bao quát, tư duy kinh doanh nhạy bén và phải nắm được mối tương tác giữa kinh doanh và các loại thuế có thể tác động đến thu nhập của doanh nghiệp. Để có được một chiến lược thuế tốt, người lập kế hoạch cần phải lưu ý vận dụng những điều như: Giá trị thời gian của tiền: thời điểm đóng thuế là sớm hay muộn; Chênh lệch giá trị tính thuế: thu nhập chịu thuế nhiều hay ít; Chênh lệch thuế suất: do thuế suất các loại hình kinh doanh khác nhau là khác nhau, ở các nước khác nhau là khác nhau.

Nhân sự kế toán: Điều cuối cùng nhưng không kém phần quan trọng, chất lượng công tác kế toán thuế phụ thuộc vào chính nhân sự kế toán. Họ cần được tuyển dụng kỹ lưỡng, đánh giá năng lực chuyên môn và đặc biệt phải là người cập nhật thường xuyên chính sách. Chú trọng tới việc phát

triển đội ngũ nhân sự có đủ năng lực và trình độ, tăng cường ứng dụng khoa học - công nghệ để đem lại hiệu quả cao trong công tác quản trị, vận hành quy trình kiểm soát tuân thủ thuế.

Dựa vào những nội dung trên, DN cần phân biệt rõ ràng các hành vi trốn thuế và tránh thuế để điều hành doanh nghiệp mình, tổ chức một cách có hiệu quả và tuân thủ theo quy định của pháp luật. Để tối ưu hóa chi phí thuế, DN phải nắm vững và vận dụng các phương thức trên để sao cho tự mình có thể kiểm soát được chi phí thuế trong vòng an toàn của pháp luật, góp phần tăng lợi nhuận cho công ty, tổ chức và xây dựng môi trường kinh doanh lành mạnh.

Tài liệu tham khảo

1. PGS. TS. Ngô Thị Kim Thanh, PGS., TS Lê Văn Tâm, *Giáo trình quản trị DN, NXB Đại học Kinh tế Quốc dân*;
2. Quốc hội (2015), Luật Kế toán;
3. Bộ Tài chính (2006), Thông tư số 53/2006/TT-BTC ngày 12/6/2006 hướng dẫn áp dụng kế toán quản trị trong doanh nghiệp;
4. <https://www.giamdoc.net/ke-toan-kiem-toan/ke-toan-tong-hop-thuc-hanh-dung-tron-thue-hay-toi-uu-thue-bang-phuong-phap-savant>
5. <https://www.giamdoc.net/ke-toan-kiem-toan/ke-toan-tong-hop-thuc-hanh-hay-than-trong-ranh-gioi-giua-toi-uu-thue-tranh-thue-tron-thue-rat-mong-manh>